

JAVNI PROSTOR

Uzurpacija,
prenamjena / privatizacija
opšteg **DOBRA**

Predlog politika za unapređenje i bezbjednost
javnih prostora na teritoriji Opštine Ulcinj

MSJA – Dr Martin Schneider-Jacoby Assoc.
2023

SADRŽAJ

SAŽETAK	2
UVOD.....	2
ANALIZA PROBLEMA.....	4
Uticaj (ne)planske urbanizacije - sezonski rast stanovništva	4
Transformacije javnog prostora - ekonomski interes pojedinaca	5
Nedostatak adekvatnih politika.....	6
Mali grad, „svako svakoga zna“	7
OPCIJE POLITIKA.....	9
Kratkoročne politike	10
Srednjoročne politike.....	11
Dugoročne politike.....	11
PREPORUKE – GRAĐANA/KI	12
PREPORUKE.....	13
Opšte preporuke.....	13
Kratkoročne preporuke	14
Srednjoročne preporuke	14
Dugoročne preporuke	15
ZAKLJUČAK	16
BIBLIOGRAFIJA	17

SAŽETAK

Javni prostor igra ključnu ulogu u **očuvanju demokratije**¹, predstavljajući temeljnu platformu za **slobodnu razmjenu ideja i mišljenja**. Jedno društvo, u velikoj mjeri, oblikuju zajednički prostori koje ono djeli, a kvalitet života zajednice direktno zavisi od dostupnosti i pristupačnosti ovih javnih prostora. Nedostatak tih prostora ili njihovo ograničenje postavlja ozbiljnu prepreku za socijalnu interakciju, ograničavajući mogućnosti raznolikog dijaloga među građanima/građankama. Pitanje javnog prostora postaje ključno u kontekstu demokratije, jer ono predstavlja arenu gdje se odvija demokratski proces.

Opišite neke konkretne slučajeve / Odgovor anketiranih: (odgovori učesnika ankete se ovdje prenose u originalnom obliku)

34. Prostor za pješake od bivšeg hotela Galeb cijelom dužinom puta do Opštine je uzurpirano ili djelimično uzurpirano ili uopšte ne postoji prostor za pješake a posebno za roditelje sa dečjim kolicima ili OSI.

69. Trotoar u centru grada, tačnije kod Čarsije se i ako jako uzak uzurpira sa postavljanjem stolica, gajbi, često i nepropisno parkiranih vozila. Trotoar (uzak) sa obje strane ulice Mujo Ulqinaku takođe je uzurpiran od stolova kafića. Situacija na trotoarima prema ploči je takođe loša. Generalno se trotoari više koriste kao parkirališta. Takođe jrdan od pokazatelja da nema svijesti za potrebe pjesaka je i činjenica da na jedinom setalistu u borovoj šumi i tako već neuredjen pješački dio se tokom cijele godine uzurpira nepropisno parkiranim vozilima.....

74. U Ulcinju majka i dijete bi trebali samo da izadju u dvorište, jer sa kolicima je totalni kolaps. Treba da se bojim oce li me ko udarit.

Kada su javni prostori nedostupni ili privatizovani, to **stvara disbalans između interesa privatnih kompanija i potreba građana/-ki**. Ograničen pristup ili kontrola nad

javnim prostorom može dovesti do smanjenja raznolikosti glasova i ograničenja slobode izražavanja. **Očuvanje i unapređenje javnog prostora, stoga, postaju imperativ za jačanje demokratskih vrijednosti**. Potrebno je osigurati da javni prostori budu otvoreni, dostupni i inkluzivni, omogućavajući široku participaciju građana/-ki. Samo kroz očuvanje integriteta javnih prostora možemo **izgraditi društvo u kojem se demokratski principi poštuju**, podstičući slobodu govora i razmjenu ideja među različitim segmentima zajednice.

Glavni **cilj** ovog dokumenta je **identifikovati ključne izazove**², **istražiti uzroke** prisvajanja i gubitka javnih prostora te pružiti adekvatnu analizu problema. Kroz zajedničke napore, dokument predstavlja **konkretne političke preporuke s ciljem unaprijeđenja pravednog i održivog upravljanja urbanim i ekološki / kulturološki vrijednim prostorom**, s posebnim naglaskom na **suprotstavljanju prisvajanju javnih prostora i privatizaciji opšteg dobra**, dokument nudi **preporuke za donosiocje odluka**, ističući važnost **očuvanja dostupnosti i integriteta zajedničkih resursa**.

UVOD

U vrijeme kada prekomjerna gradnja tzv. "urbanizacija" utiče na način na koji koristimo, održavamo i komuniciramo s putevima i trotoarima i generalno sa javnim prostorom, važno je razumjeti kako poboljšati sigurnost ovih prostora namijenjeni stanovništvu. **Bezbjednost** na gradskim putevima i trotoarima je tema koja **direktno utiče na život stanovnika i funkcionisanje gradova**. Svakodnevno više hiljada ljudi koriste gradske ulice i trotoare kako bi putovali, kupovali ili izgradili veze sa svojom zajednicom. Zato je **održavanje i sigurnost putne i pješačke infrastrukture osnovna**

¹ Neil Smith & Setha Low, Uvod: Imperativ javnog prostora u POLITIKU JAVNOG PROSTORA (u kojima se raspravlja o javnim prostorima kao jednom od posljednjih nezavisnih foruma za javnu opoziciju u civilno društvo).

² Izazovi su identifikovani kroz anketu "Ulcinj, bezbjedan grad za pješake?" koja je dostupna na sajtu www.msja.me

dužnost jednog grada. Bitno je razumijeti da trotoari, kao prostori namijenjeni pješacima, predstavljaju reprezentativni element urbanog pejzaža grada, i imaju ključnu ulogu u percepciji posjetilaca i turista.

Koliko može biti privlačan Ulcinj, drevni grad s bogatom historijom koja seže 2500 godina, za posjetioce koji žele istraživati i šetati gradom, ukoliko nemamo bezbjedne, kvalitetne i slobodne trotoare??!

Javni prostori su oni koji po svojim osobinama i po svojoj funkciji **služe javnoj svrsi**, omogućavaju socijalnu komunikaciju, pristupačni su i otvoreni svima. **Javni prostor kao opšte dobro je ključni pokretač za ostvarivanje ljudskih prava, osnaživanje žena i pružanje mogućnosti mladima i osobama sa invaliditetom.**³ Prisvajanje, prenamjena i neodržavanje javnih površina predstavlja ozbiljan izazov između kvaliteta zdravog života građana/-ki i očuvanja javnih dobra. **Donosioci odluka, mediji, NVO sektor i akademska zajednica** igraju **ključnu ulogu u oblikovanju** trenutne situacije u Ulcinju. Njihovo djelovanje i aktivnosti imaju direktni uticaj na poboljšanje ili pogoršanje stanja, što čini njihovu ulogu od izuzetne važnosti.

Promjenom socijalističkog sistema privređivanja u tržišni (kapitalizam) - **Ustavom iz 1993. godine, uklonjen je status javne svojine** za gradsko građevinsko zemljište.⁴ Od tog trenutka, korišćenje javnih prostora u Crnoj Gori neprestano se zloupotrebljava i vidljivo se vrši prenamjena istog. Kolaps / **pad vrijednosti (državnih) struktura** pojačavaju osjećaj korupcije. Ovaj osjećaj je i dalje prisutan i u javnosti sve više postoji utisak da je postao institucionalizovan i prihvaćen od većine društva. Pogrešna politika ili problematična praksa leži u nedostatku kontrole i primjeni zakona, nedostatku jasnih pravila o korišćenju javnih prostora, netransparentnošću, nedostatku

svijesti građana i nedostatku adekvatne infrastrukture.

Dokument „JAVNI PROSTOR, Uzurpacija, prenamjena / privatizacija opšteg DOBRA“ **istražuje i analizira dugoročnu štetu** uzrokovanu zanemarivanjem uzurpacije, nestanka i privatizacije javnih prostora, **pruža pregled problema i predlaže strategije** za njihovo rješavanje.

Dokument je **namijenjen** kreatorima, donosiocima i sprovodiocima politika na lokalnom nivou – **lokalnoj samoupravi** (Sekretarijatu za prostorno planiranje i održivi razvoj, Sekretarijatu za komunalne i stambene djelatnosti, Sekretarijatu za investicije, Komunalnoj policiji) i **preduzećima** čiji je osnivač Opština Ulcinj kao što su d.o.o. „Komunalne djelatnosti“ , **mjesnim zajednicama, Ministarstvu prostornog planiranja urbanizma i državne imovine**⁵, **JP Morsko dobro, političkim partijama, odbornicima, NVO.**

Preporuke iz ovog dokumenta pružaju korisne smjernice za ključne aktere i takođe su relevantne za druge društvene učesnike, **uključujući javne škole** koje se bave obrazovanjem, **medije** koji imaju značajnu ulogu u informisanju građana/ki, kao i **same građane/ke** koji su pozvani da budu informisaniji i **proaktivni u učešću u oblikovanju politika javnog dobra.** Ove preporuke teže demokratizaciji procesa donošenja odluka, naglašavajući **transparentnost** u vezi s pitanjima **javnog dobra.** Cilj dokumenta je **poboljšanje urbanih politika** i pružanje smjernica za **održivo upravljanje javnim prostorom**, sa posebnim naglaskom na **očuvanju dostupnosti i integriteta zajedničkih resursa.**

Primjenjene metode za analizu problema i formulisanje preporuka obuhvataju:

³ UN Habitat-indicator_11.7.1_training_module_public_space.pdf

⁴ Prostorni plan Crne Gore do 2040. godine, I faza, Analiza postojećeg stanja, organizacija, uređenje i korišćenje prostora

⁵ Zakonom o prostornom planiranju od 2017 je opštinama oduzeto pravo izrade prostornih planova

- Analizu rezultata **online ankete** za građane/ke Ulcinja: „Ulcinj, bezbjedan grad za pješake?“, gdje su **učestvovali 102** građana/ke na crnogorskom i albanskom jeziku.
- Desk research domaćih i regionalnih publikacija, i ostalih dokumenata relevantni za temu.

ANALIZA PROBLEMA

U poslednjim decenijama, urbani razvoj grada Ulcinja odvijao se brzo i bez adekvatnog urbanističkog planiranja, što je rezultiralo znatnim pritiskom na prirodno i urbano okruženje. Nedostatak važećih i ažuriranih urbanističkih planova, kao i neuspjeh u pravovremenom usvajanju ključnog strateškog dokumenta, Prostorno-urbanističkog plana (PUP)⁶ za Opštinu Ulcinj, čija je izrada počela 2009. godine, a usvojen tek 17.02.2017. na sjednici Vlade CG, stvorili su prostor za uzurpaciju i neodgovarajuću upotrebu društvene imovine. Odsustvo dosljedne primjene zakona i kažnjavanja prestupnika u ovom kontekstu često rezultira uzurpacijom i, u krajnjem, korupcijom.

Bez snažnih i nepristrasnih kontrola, oni koji vrše uzurpaciju ili krše propise često prolaze nekažnjeno. Uzurpacija, pored toga, izaziva povećanje prekršaja i predstavlja ozbiljan rizik po sigurnost građana na ulicama i trotoarima. Građani se često suočavaju sa preprekama koje ograničavaju slobodu kretanja ili izazivaju zabrinutost za njihovu ličnu sigurnost u javnim prostorima.⁷

U Ulcinju postoji izražen problem uzurpacije javnih prostora, gdje pojedinci, kompanije i drugi

subjekti nelegalno prisvajaju zajedničke prostore u privatne svrhe. Ovaj problem manifestuje se kroz parkiranje na trotoarima, pretvaranje trotoara u terase restorana, postavljanje stolova, stolica, žardinjera i drugih dekorativnih elemenata kao i postavljanje reklama koje ometaju uobičajenu - pješacima namijenjenu upotrebu.⁸

Grad postaje sve gušći, javni prostori se sužavaju, ograničavajući pristup građanima/-kama. Ovi urbanistički izazovi **postepeno transformišu javne prostore u manje demokratske entitete**. Ovaj dinamičan proces imao je **značajan uticaj na kvalitet života građana/-ki**, istovremeno generišući ozbiljne **negativne implikacije po njihovu bezbjednost, ekonomsku stabilnost i turistički potencijal opštine Ulcinj**.

Nastanak ovog problema može se povezati sa nizom faktora i događaja.

Uticaj (ne)planske urbanizacije - sezonski rast stanovništva

Prostor, nekada smatran resursom, sada je postao "špekulativna platforma". Iako je broj stanovnika u opštini Ulcinj bilježio blagi pad od 2003. do 2011. godine, značajno se povećala populacija doseljenika, odnosno privremenih stanovnika.⁹ Brz rast urbanih područja i povećanje sezonskog stanovništva stvaraju potrebu za dodatnim stambenim i komercijalnim prostorima, što izaziva značajan pritisak na dostupnost i kvalitet postojećih javnih prostora. Ovaj trend dovodi do smanjenja javnih površina i gubitka prirodnih staništa.

Ulcinj, najjužniji grad Crne Gore, imao je i još uvijek ima visoku sklonost turizmu. Razvoj

⁶ Vlade Crne Gore, sjednica 19.07.2009 god. Odluka o pristupanju izrade PUP Opštine Ulcinj | <https://www.gov.me/clanak/169468--usvojen-prostorno-urbanisticki-plan-opstine-ulcinj-bez-gradnje-na-solani-i-valdanosu>

⁷ MSJA anketa "Ulcinj, bezbjedan grad za pješake?" koja je dostupna na sajtu www.msja.me

⁸ MSJA anketa "Ulcinj, bezbjedan grad za pješake?" koja je dostupna na sajtu www.msja.me

⁹ U poređenju sa popisom stanovništva iz 2003. i 2011. Godine _linkovi monstata : (<https://www.monstat.org/userfiles/file/popis03/saopstenje44.pdf> | [https://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopstenje/saopstenje\(1\).pdf](https://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopstenje/saopstenje(1).pdf))

masovnog turizma je potencirao i prekomjernu izgradnju, tako da se zadnjih godina desio boom u izgradnji privatnih „vikend kuća“ i stambenih objekata za tržište a koje se koriste samo tokom ljetnje sezone, dok u ostalom djelu godine ostaju prazni.

Postoji sumnja da ovakva ulaganja u izgradnju predstavljaju pogodan način za pranje novca. Imajući u vidu izvršene analize, pokazalo se da sektori koji su najizloženiji prijetnji od pranja novca su sektor nekretnina i bankarski sektor.¹⁰

Poznato je da su na bazi lokalnog, nacionalnog i iskustava drugih zemalja regiona, sljedeće djelatnosti procijenjene kao oblasti sa izraženim stepenom rizika sa aspekta pranja novca:

- bankarski sektor,
- **tržište nekretnina,**
- tržište kapitala,
- tržište luksuznih roba,
- igre na sreću,
- osiguranje,
- investiciona izgradnja,
- uvozno-izvozni poslovi,
- **građevinarstvo.**¹¹

Ilegalna izgradnja stambenih naselja bez odgovarajućih dozvola i planskog urbanističkog razvoja ubrzano napreduje. Osim što institucije¹² često nedostaju ili su nemoćne da spriječe ovakve aktivnosti, rezultirajuća naselja imaju ozbiljne negativne posledice po prirodni habitat, stanovnike i održivi urbanistički razvoj. Već sada je primjetan vizualni pejzaž "mrtvih naselja", a ovaj fenomen će se vjerovatno dodatno pogoršati u skoroj budućnosti, dok će socijalni rizici od mogućeg pranja novca i korupcije nastaviti da rastu bez adekvatnih ograničenja.

Praksa prisvajanja javnih prostora ili "**do-parcelizacije društvene imovine**" u svrhu izgradnje stambenih jedinica (za tržište) i dalje se održava. Dodatno, prenamjena javnih prostora sprovodi se kroz planove privremenih objekata, formalno podržavajući uzurpaciju istih.

U prošlosti, Opština Ulcinj je prodavala **društvenu imovinu**¹³ kako bi pokrila zarade¹⁴ za zaposlene, **aktivno doprinoseći smanjenju javnih prostora** namijenjenih opštem interesu građana. Ovaj trend se nastavlja, kako se može primjetiti iz budžeta¹⁵ za 2023. godinu, što dodatno vrši pritisak na javne prostore i doprinosi njihovom smanjenju i degradaciji.

Transformacije javnog prostora - ekonomski interes pojedinaca

Tokom devedesetih godina prošlog vijeka, procesi **tranzicije i privatizacije u Crnoj Gori** postavili su osnovu **za tržišni pritisak na prirodne resurse i javne prostore**. Nedostatak adekvatnih propisa i kontrola, posebno nakon ukidanja statuta javne svojine ustavom 1993. godine,¹⁶ često je pratio ove procese.

Nekontrolisana izgradnja, bez nadzora uprave ili državne regulacije, koja ne poštuje prostorne planove i opšti interes grada (uključujući rekonstrukciju i proširenje puteva, izgradnju trotoara, vodosnabdjevanje, kanalizaciju i javne parkove), jasno ukazuje na nedostatak fokusa na održivi razvoj. Umjesto toga, naglasak se postavlja isključivo na ekonomske aspekte, dok se javna dobra zanemaruju, često prepuštena nemarnom tretmanu. **Ekonomska** dobit od **transformacije javnih prostora** ili prirodnih resursa često **vodi njihovom preusmeravanju u**

¹⁰ Nacionalna procjena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma sa akcionim planom_autor: Uprava policije - Sektor za finansijsko-obavještajne poslove_ link: <https://www.gov.me/dokumenta/9d90a40d-cca4-4496-b4f9-4aebd5044ad9>

¹¹ Nacionalna procjena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma sa akcionim planom_autor: Uprava policije - Sektor za finansijsko-obavještajne poslove

¹² <https://www.portalanalitika.me/clanak/nelegalno-izgradena-64-objekta-vecina-prodata>

¹³ <https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/418915/opstina-ulcinj-prodaje-imovinu-na-pristanu>

¹⁴ <https://www.vijesti.me/tv/emisije/412337/i-pored-protesta-gradana-i-nvo-sektora-opstina-ulcinj-prodala-sumu-vladi>

¹⁵ http://www.ul-gov.me/upload/document/odluka_o_budzetu_optine_ulcinj_za_2023_god.pdf (prihodi od imovine)

¹⁶ Prostorni plan Crne Gore do 2040. godine, I faza, Analiza postojećeg stanja, organizacija, uređenje i korišćenje prostora

privatne svrhe, dugoročno preobražavajući ih u "neformalno" ili prećutno privatno vlasništvo. Ovo je naročito izraženo u slučaju privremenih objekata ili dozvola u zoni morskog dobra.

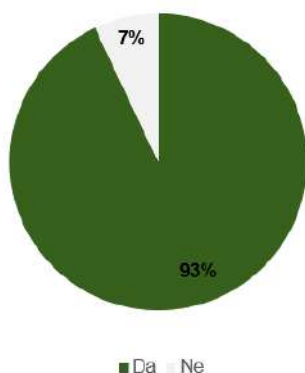
Kako korupcija postaje sve savršenija, državni organi sve teže uspijevaju u sprječavanju odnosno u suzbijanju i procesuiranju složenih slučajeve. Često, kada je u jednom sistemu korupcija endemska pojava, i sami državni organi postaju leglo korupcije.¹⁷

Nedostatak adekvatnih politika

Nedostatak adekvatnih politika i prebacivanje nadležnosti i odgovornosti za upravljanje javnim prostorom i zaštitu prirodnih resursa stvorilo je prazninu koja omogućava neometano djelovanje uzurpatorima. Kao rezultat, trenutno se suočavamo sa situacijom u kojoj ni država ni Opština Ulcinj nisu sposobne zaustaviti proces uzurpacije i degradacije prostora. Ova situacija ukazuje na nedostatak inicijative u korist građana i zaštite dragocjenog resursa - javnog prostora.

Da taj problem postoji potvrdili su građani/građanke Ulcinja u anketi¹⁸ dok istovremeno problem i izostanak adekvatnih politika potvrđuje i najvažniji dokument PUP¹⁹ Opštine Ulcinj .

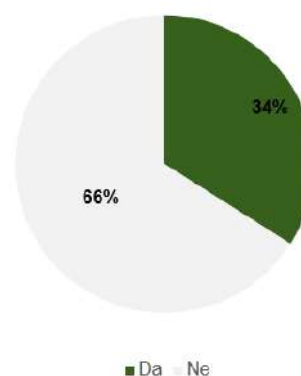
Ima li trotoara u blizini mjesta gdje živite?

Grafika 1

Anketom je jasno utvrđeno da **postoji visok stepen zabrinutosti** u vezi s uzurpacijom javnih površina, posebno trotoara i nedostatka istih. Rezultati ankete **nedvosmisleno** ukazuju da **93% anketiranih građana/ki** primjećuje slučajeve uzurpacije javnih prostora, posebno trotoara, što dovodi do ograničenog pristupa ovim površinama.

Pitanje: (Da li ste primjetili slučajeve uzurpacije javnih površina (trotoara) gdje je vama onemogućen pristup?)

Grafika 2.

Rezultati ankete odražavaju stvarnost u kojoj se uzurpacija javnih prostora dešava na širokom nivou, obuhvatajući različite djelove grada. Problematiku uzurpacije i nestanka javnog prostora treba uzeti u obzir prilikom planiranja i implementacije mjera za rješavanje ovog problema. Neophodna je hitnost Intervencije sa svih rukovodećih nivoa. Posebno **zabrinjavajući podaci** proizilaze iz odgovora na pitanje o **stepenu problema uzurpacije. Gotovo 80% ispitanika ocijenilo je da je uzurpacija veoma prisutna.** Ova visoka ocijena ukazuje na **hitnost intervencije** kako bi se očuvala bezbjednost pješaka i omogućilo slobodno kretanje građanima/građankama.

¹⁷ <https://www.osce.org/files/f/documents/7/2/13739.pdf>

¹⁸ MSJA anketa "Ulcinj, bezbjedan grad za pješake?" koja je dostupna na sajtu www.msja.me

¹⁹ Prostorno-urbanistički plan opštine Ulcinj 2020, pogledati: Generalno urbanističko rješenje centra Ulcinja_Saobraćajna infrastruktura

Slika 1. Pješačka staza Borova Šuma, uzurpirana motociklima

Slika 1 jasno ukazuje na nedostatak svijesti među počiniocima uzurpacije trotoara, ali isto tako odslikava i manjak angažovanja gradskih struktura, posebno Komunalne policije. Njihov neažurnost da zaštite javni prostor djelimično je rezultat nedostatka odgovarajućih kadrova ili moguće nepostojeće podrške nadređenih, ali i propisnih ograničenja.

Mali grad, „svako svakoga zna“

Ulcinj, grad u kojem su međuljudski odnosi često tijesno povezani kroz porodične i ekonomske veze, ima značajan neposredan uticaj na društveni život i razvoj. **Nepotizam** je rasprostranjena pojava, a u malim sredinama poput Ulcinja, ova praksa ima duboke istorijske korijene. Ovo **otežava promptno i ciljano djelovanje** u širem kontekstu, posebno kada je riječ o izazovima poput "uzurpacije" javnog prostora. **Nepotizam je prisutan u svim upravljačkim i rukovodećim strukturama, političkim partijama i poslovnim sferama.**

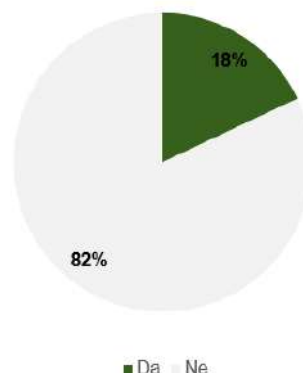
Ovakva praksa ima negativne posljedice po društvo i institucije, stvarajući **nedostatak objektivnosti i stručnosti u određenim organima ili funkcijama.** Može se zaključiti da su principi pravičnosti, transparentnosti i efikasnosti u donošenju odluka, kao i u radu institucija, i dalje u opadanju, čak i nakon

završetka tridesetogodišnje vladavine jedne partije.

Anketirani su istakli prisutnost nepotizma i naveli **da imaju ograničen uticaj** na odluke koje se suprotstavljaju uzurpaciji **zbog ličnih veza.** Ova dinamika održava nepotističke prakse, otežava borbu protiv uzurpacije u zajednici, te nesvjesno podriva napore za suzbijanje korupcije i razvoj grada.

Uočljivo je da **samo 18% anketiranih je prijavilo slučajeve uzurpacije relevantnim institucijama,** poput komunalne policije, lokalnih medija (TV), udruženja ili putem javnih platformi poput Facebooka. Većina **anketiranih (82%) nije prijavila uzurpaciju** zbog osjećaja nespremnosti, **nemoći i nepoverenja prema nadležnim institucijama.** Građani/građanke često ne znaju kome da se obrate ili **sumnjaju u efikasnost institucionalnog odgovora.** Iako su svjesni problema, mnogi ne preuzimaju odgovornost za reagovanje, pri čemu **samo 50% anketiranih iskazuje spremnost da želi reagovati.**

„Da li ste preduzeli bilo kakvu akciju ili prijavili slučajeve uzurpacije javnih prostora (trotoara) koje ste primijetili?“

Grafika 3.

Moguće tumačenje ovog rezultata može ukazati na:

Nedostatak svijesti ili interesovanja: - Većina ispitanika nije svjesna ozbiljnosti problema uzurpacije javnih prostora ili im nije stalo da prijave takve slučajeve, smatrajući da to nije njihova odgovornost (kako su izrazili neki ispitanici).

Nedostatak povjerenja u sistem: - Ispitanici nemaju povjerenja u efikasnost sistema za prijavljivanje uzurpacije i ne vide konkretne rezultate prijavljivanja, što je jasno izraženo u anketi.

Nedostatak aktivizma: - Ispitanici ne vide svoju ulogu u očuvanju javnih prostora, osjećaju se bespomoćno u vezi s promjenom situacije.

Potreba za edukacijom: - Postoji potreba za edukacijom stanovništva o važnosti očuvanja javnih prostora i postupcima prijavljivanja uzurpacije. Skoro polovina ispitanika izjavljuje da nisu znali kome da prijave uzurpaciju i prenamjenu prostora.

Nedostatak Transparentnosti i učešća građana: - Nedostatak transparentnosti u procesima odlučivanja, kao i nedostatak aktivnog učešća građana u upravljanju javnim prostorima i prirodnim resursima, doprinosi aktuelnom problemu u Ulcinju. Analizom ankete, u kojoj su građani/ građanke iznosili svoje mišljenje o trenutnoj situaciji i potrebama zajednice, zaključujemo da postoji hitna potreba za intervencijom u gradu.

Regulative u Crnoj Gori su se mjenjale kroz istoriju, često usklađujući se sa potrebama vlasti. Dugogodišnja vladavina jedne stranke, koja je trajala 30 godina, dovela je do problema uzurpacije i gubitka javnog prostora.

Nedostatak adekvatnih zakonskih propisa i neadekvatna sinhronizacija planova, sve su to pokazatelji da nije postojala ozbiljna zabrinutost odnosno da je razvoj grada bio talac interesnih grupa i rukovodećih struktura što na lokalnom tako i na državnom nivou. Proces javnih rasprava je minimalizovan i često netransparentan i ovakvi postupci doprinose korupciji i nezadovoljstvu građana.

Manjak kadrova i nejasni propisi u komunalnim službama predstavljaju izazove u upravljanju i procesu uređenja gradskih prostora.

Nedostatak ljudskih resursa, u kombinaciji s sukobom interesa, omogućava pojedincima neometano djelovanje u vlastitom interesu ili njima bliskim grupama, bez nadzora ili sankcija. Takva situacija ukazuje na **korupciju u djelovanju lokalnih vlasti**, što dodatno narušava povjerenje građana/ki u institucije.

U proteklim decenijama, ključni zakoni koji regulišu uređenje prostora i služe kao osnova za izradu opštinskih prostornih planova, posebno se ističu primjerom iz 2008. godine. Tada je Vlada Crne Gore usvojila Zakon o uređenju prostora i izgradnji objekata²⁰, pri čemu relevantno Ministarstvo za ekonomski razvoj, koje je radilo na ovom dokumentu, nije organizovalo **ni jedan dan javne rasprave**. Ovaj slučaj dodatno ukazuje na to da su **prostorni planovi često oblikovani u skladu sa širim interesima investitora i funkcionera**, što podrazumijeva mogućnost zloupotrebe i, u nekim slučajevima, nedostatak otvorenosti prema javnosti.

Građani/ke Ulcinja su godinama svjedočili ovakvom nemaru i postepenom **gubitku povjerenja u institucije**, što su potvrdili i rezultati ankete od strane NVO sektora, **gde 54% anketiranih izjavljuje da su svjesni slučajeva korupcije**.²¹

²⁰ <https://www.mans.co.me/zakon-usvojen-bez-javne-rasprave/?fbclid=IwAR2E75QXSb42Fqe4ybE3vP2Sa4GFW6mFeKJpmZ0H-iQiDyC9LkOQ5dKmc44>

²¹ Iz istraživanje koje su sprovele nevladine organizacije „Ul info“ i MoGUL_ „Ulcinj protiv korupcije“

MSJA - Anketni Ulcinj, bezbjednost Grad za pješake?	MSJA - Anketni Ulcinj, bezbjednost Grad za pješake?
46. Pede bikote od prstu dizi stajanje na trotiranu	75. Uzroci su trotoara ne poteri kruži ljudi, im masine do male pješe zbog nepostojanosti privlačnosti (parteru) koji koriste kao teras, lokala, kao i nezakrpanih rupa koji su u stila uvođenju po trotoarima, a kao povećanje toga forma na malom dijelu u kojima je stajati, a u ovim slučajevima i uvođenjem trotoara. A u ovim slučajevima ljudi stajati i imati trotoara za bezbjedno kretanje pješaka
47. Preko puta izoklopa	76. Uvođenjem trotoara od strane voposteljnih objekata, kao privlačna trotoar mora da bude izvođen u formi od najmanje 1,50m i imati odvojene gije je u zoni od strane voposteljnih objekata i nepropisno parkiranje na trotoar smanjuje time prostor za kretanje pješaka.
48. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	77. Uvođenje
49. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	78. Velika ulaza i ulazne javne površine kroz grad
50. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	79. Vozila parkirana ispred prodajnih objekata, stajali ispred voposteljnih objekata
51. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	80. Vozila su parkirana na trotoar, neopisno stajanje na trotoar, neko su stajali ispred i nepropisno bježe za kret.
52. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	81. Nepropisno, vozi.
53. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	82. Iste, Franca -
54. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	83. Tok meti, Nidermarja komuniste
55. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	84. Bujaga noga klijati ne Arno to klijati i trotoar ispod.
56. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	85. Uo do od strane voposteljnih objekata, stajali ispred voposteljnih objekata
57. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	86. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom
58. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	87. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata
59. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	88. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata
60. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	89. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata
61. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	90. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata
62. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	91. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata
63. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	92. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata
64. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	93. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata
65. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	94. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata
66. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	95. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata
67. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	96. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata
68. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	97. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata
69. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	98. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata
70. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	99. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata
71. Prolaz na ulazu, Prolaz na gradskom	100. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata. Mla kretanje ispod ul. Asme i voposteljnih objekata

Isječak odgovora MSJA ankete: "Ulcinj, bezbjednost grad za pješake?"

OPCIJE POLITIKA

"Ne činiti ništa"

Najjednostavnija opcija za implementaciju koja istovremeno nosi potencijal za pogoršanje trenutne situacije. U ovom kontekstu, **politika "ne činiti ništa" odnosi se na odluku da se ne preduzimaju nikakvi specifični koraci ili mjere, i da se stanje nastavi istim tempom kao i do sada.** Efikasnost ove politike ne pruža sigurnost za razvoj i rješenje postojećih problema, kako su građani/-ke potvrdili u anketi.

Ovom politikom rukovodeća struktura / lokalna samouprava ne bi imala dodatne troškove, budući da **ne zahtjeva razvoj i primjenu novih zakona, opštinskih odredbi, regulativa i programa.** I dok ništa od toga ne primjeni, tada ni u sanaciju i druge aktivnosti neće ulagati budžetska sredstva. **Ova politika teži da Opština ostane pasivna** i ne preduzme nijedan korak ka rješavanju problema uzurpacije nad javnim prostorom, konkretno trotoarom. Politika "ne činiti ništa" podrazumijeva:

- **Manji troškovi i administracija:** - Opcija "ne činiti ništa" može dovesti do manjih administrativnih troškova za lokalnu samoupravu, budući da ne zahtjeva razvoj i

primjenu novih zakona, lokalnih propisa, regulativa i programa.

- **Pogoršanje postojećeg stanja:** - Pasivan pristup može imati ozbiljne posljedice, uključujući dalje pogoršanje problema uzurpacije javnih prostora, privatizacije opšteg dobra i gubitak biodiverziteta. Ovo može rezultirati dugoročnim štetama za životnu sredinu, narušavanje prirodne ravnoteže i negativne uticaje na društvo u cjelini.

- **Nedostatak zaštite javnih interesa:** - Opcija "ne činiti ništa" takođe nosi rizik da se javni interesi i opšte dobro zapostave u korist privatnih interesa, što može dovesti do nepravde i ekonomske koncentracije moći u rukama nekoliko aktera.

- **Nedostatak dugoročne održivosti:** - Odlaganje akcije na rješavanju problema može rezultirati dugoročnim štetama koje će biti teže i skuplje riješiti u budućnosti.

- **Postojeći sistem je adekvatan:** - Ako se trenutni sistem ili praksa smatra dovoljno efikasnim i zadovoljavajućim, može se donijeti odluka da se ne uvode nikakve promjene.

- **Nedostatak resursa:** - bilo finansijskih ili ljudskih, može ograničiti sprovođenje novih politika ili mjera, što može dovesti do opcije "ne činiti ništa" kao rezultata praktičnih ograničenja.

- **Čekanje dodatnih informacija:** - Ponekad se odlučuje da se ne donese nikakva odluka dok se ne prikupe dodatne informacije ili dok se ne sprovedu dodatna istraživanja (npr. studije, elaborati) kako bi se bolje razumjela situacija..

- **Minimiziranje intervencije:** - U određenim situacijama, može se smatrati da je minimalna intervencija najbolji pristup, posebno ako postoji strah od neželjenih posljedica ili nesigurnosti u vezi sa mogućim rezultatima alternativnih pristupa.

Važno je napomenuti da opcija "ne činiti ništa" ne znači nužno ignorisanje problema. Ona može biti pažljivo promišljena odluka koja odražava procjenu da trenutni pristup ili situacija ne zahtjeva aktivne promene.

Međutim, odluka da se ništa ne čini takođe mora biti obrazložena i utemeljena na analizi i razmatranju dostupnih informacija.

Kratkoročne politike

U kontekstu političkih dokumenata odnosi se na politike ili mjere koje su **namjenjene rješavanju određenih problema ili izazova u kratkom roku**. Cilj ove politike je **fokus na trenutne potrebe ili hitne situacije** na rješavanju problema. S obzirom na to da su usmjerene na hitne situacije, **kratkoročne politike** često imaju **ograničen vremenski okvir** ili su privremene prirode.

♦ ***Povećanje nadzora, sprovođenje zakona i čišćenje javnih prostora:*** - Povećanje nadzora i striktno sprovođenje zakona, lokalnih odluka i propisa imaju za cilj sprječavanje uzurpacije javnih prostora. Brza reakcija putem uklanjanja i kažnjavanja uzurpatora postavlja jasnu poruku da će nelegalno zauzimanje prostora biti sankcionisano.

♦ ***Mapiranje i identifikacija javnih prostora:*** - Sprovođenje procjene postojećih javnih prostora kako bi se identifikovala područja pod prijetnjom uzurpacije. Razvoj mapa i baza podataka koje će pomoći u praćenju promjena u korišćenju javnih prostora sa jasnim smjernicama.

♦ ***Podsticanje učešća građana / Aktivne mjesne zajednice:*** - Edukacija građana o važnosti očuvanja javnih prostora i posljedicama uzurpacije. Podsticanje učešća građana kroz kampanje podizanja svijesti i informisanja o procedurama za prijavu nelegalnih aktivnosti /

privatizacije /uzurpacije. Osnovni cilj mjesnih zajednica²² jeste jačanje slobode građana i građanki Ulcinja. One trebaju postati partneri svojim stanovnicima, pružajući im osjećaj sigurnosti i slobode da slobodno izraze svoje probleme vezane uz uzurpaciju i sa time povezano bezbjednosno stanje. Građani trebaju imati mogućnost da se direktno obraćaju mjesnoj zajednici kako bi pokrenuli inicijative za unaprijeđenje kvaliteta života u svojoj zajednici, istovremeno jačajući njihovu ulogu u lokalnim odlukama i procesima.

♦ ***Podsticanje na održivo upravljanje resursima, edukacija zapošljenih u javnim institucijama i privatnom sektoru:*** - Podsticanje lokalnih vlasti i privatnog sektora na održivo upravljanje resursima kako bi se minimizirali negativni uticaji na specifičnost područja i ekološki značajnih područja.

♦ ***Saradnja između zainteresovanih strana:*** - Podsticanje saradnje između vlasti, civilnog društva, i privatnog sektora kako bi se zajednički radilo na očuvanju javnih prostora. Organizacija radionica i sastanaka sa zainteresovanim stranama radi dijaloga i identifikacije zajedničkih rješenja.

♦ ***Brza intervencija u kriznim situacijama:*** - Razvoj brzih intervencijskih planova za situacije hitne prijetnje uzurpacije ili privatizacije ključnih javnih prostora. Uspostavljanje mehanizama za hitno djelovanje i reakciju u slučaju identifikovane krizne situacije.

Ove kratkoročne politike mogu pružiti temelj za hitno djelovanje u suočavanju sa problemima uzurpacije, nestanka javnih prostora i privatizacije opšteg dobra.

²² Mjesna zajednica član 131 do 140 Statut Opštine Ulcinj
<http://www.ul-gov.me/Opstina-Ulcinj/5091/Statut-Opstine.shtml>

Srednjoročne politike

Srednjoročne politike usmjerene na **rješavanje problema uzurpacije i privatizacije opšteg dobra**, kao i **očuvanja javnih prostora**. Usmjerene prema **postizanju dugoročnih ciljeva**. Implementacija ove politike obuhvata malo **duži vremenski okvir**, u slučaju javnog prostora **između 3 do 5 godina**. Ove **srednjoročne politike služe kao most** između **kratkoročnih politika**, koje se primjenjuju **hitno**, i **dugoročnih strategija** koje imaju za **cilj ostvarivanje temeljnih promjena**.

◆ **Revizija zakonodavstva:** - Sprovoditi reviziju postojećeg zakonodavstva odnosno lokalnih propisa, kako bi se ojačale zakonske odredbe protiv uzurpacije i privatizacije ključnih javnih prostora i opšteg dobra. Uvođenje novih propisa ili ažuriranje postojećih kako bi se bolje adresirale savremene prijetnje.

◆ **Formiranje specijalizovanih timova:** - Uspostavljanje specijalizovanih timova unutar relevantnih organa, Sekretarijata za komunalne djelatnosti ili organizacija zaduženih za nadzor i sprječavanje uzurpacije. Opremanje timova resursima potrebnim za efikasno praćenje i suzbijanje nelegalnih aktivnosti.

◆ **Implementacija održivih urbanističkih politika:** - Razvoj i primjena urbanističkih politika koje promovišu održivu urbanu ekologiju i očuvanje javnih prostora. Podsticanje integrisanog urbanističkog planiranja koje uzima u obzir potrebu za javnim prostorima i ekološki značajnih područja.

◆ **Podsticanje društveno odgovornog poslovanja:** - Podsticanje poslovnog sektora na društveno odgovorno poslovanje koje uključuje poštovanje prostornih ograničenja i očuvanje opšteg dobra. Razvoj ekonomske podsticajne politike koja donosi očuvanju javnih prostora.

◆ **Edukacija i svijest:** - Intenziviranje programa edukacije i podizanja svijesti o važnosti očuvanja javnih prostora i opšteg dobra.

Uključivanje obrazovnih modula u školski kurikulum za podizanje svijesti o pitanjima životne sredine i prostora.

◆ **Saradnja sa nevladinim organizacijama:** - odnosi se na uspostavljanje saradnje između institucija, opštine ili vlade sa organizacijama civilnog društva. Podrazumijeva razne aktivnosti kao zajednički ciljevi i interesi, saradnje na projektima koji podržavaju obostrane ciljeve, razmjena resursa, znanja i ekspertize, participacija građana, monitoring i evaluacija i zagovaranje.

◆ **Saradnja na regionalnom nivou:** - Razvoj mehanizama saradnje između regionalnih vlasti kako bi se zajednički rješavale prijetnje uzurpacije i privatizacije. Razmjena najboljih praksi i iskustava između različitih regija.

◆ **Monitoring i izvještavanje:** - Uspostavljanje sistema monitoringa koji omogućava redovno izvještavanje o stanju javnih površina i opštem dobru. Redovno objavljivanje izvještaja o implementaciji politike i postignutim rezultatima.

Srednjoročne politike su usklađene s dugoročnim politikama očuvanja javnih prostora i opšteg dobra. Ove politike mogu pridonijeti stvaranju stabilnog okvira za očuvanje resursa i osiguranje dugoročne održivosti. Srednjoročne politike su usmjerene na rješavanje problema ili ostvarivanje određenih ciljeva.

Dugoročne politike

Ove politike obično imaju za cilj ostvarivanje temeljnih promjena, dugoročnog održivog razvoja ili postizanje specifičnih vizija za budućnost. Na temu uzurpacije i privatizacije opšteg dobra, kao i očuvanja javnih prostora, dugoročne politike uključuju duboke strukturalne promjene i dugoročne strategije.

◆ **Razvoj i primjena dugoročnih planova:** - Razvoj planova koji dugoročno štite ključne

javne prostore, identifikuju zone osjetljive na uzurpaciju te podstiču održivu urbanizaciju. Uvođenje dugoročnih smjernica za ravnotežu između urbanog razvoja i očuvanja prirodnih resursa. Implementacija javnog prevoza, kao što je i obećano. Studija javnog prevoza u Ulcinju.²³

♦ **Stvaranje zakonodavnog okvira zaštite opšteg dobra:**

- Pобољшanje i jačanje zakonodavstva koje štiti opšte dobro, podstiče transparentnost i odgovornost, te sankcioniše uzurpatore. Razvoj zakonskih instrumenata koji regulišu i ograničavaju privatizaciju ključnih resursa.

♦ **Jačanje mehanizama implementacije zakona:**

- Unapređenje kapaciteta pravosudnih i izvršnih organa kako bi učinkovito primjenjivali zakonodavstvo protiv uzurpacije i nelegalne privatizacije. Ulaganje u edukaciju i obuku relevantnih institucija za bolje suočavanje sa izazovima dugoročne održivosti. Kao i uvesti i dodatnu poreznu stopu na sve ilegalne i uzurpatorske objekte.

♦ **Održivo upravljanje biodiverzitetom:**

- Razvoj i implementacija dugoročnih strategija za očuvanje biodiverziteta kroz programe obnove ekosistema, zaštitu staništa i podsticanje održivih praksi upravljanja zemljištem.

♦ **Obrazovanje i podizanje svijesti:**

- Implementacija dugoročnih programa obrazovanja o važnosti očuvanja javnih prostora, opšteg dobra i biodiverziteta. Stvaranje dugoročnih kampanja dizanja svijesti koje mijenjaju kulturne norme prema održivijem pristupu resursima. Dugoročne politike trebale bi biti usmjerene prema izgradnji otpornog i održivog društva, uzimajući u obzir dugoročne ekonomske, socijalne i ekološke aspekte. Ove politike često zahtijevaju široki društveni konsenzus i saradnju između različitih aktera kako bi postigle svoje ciljeve. Ova politika podrazumijeva i zapošljavanje čuvara / rejndžera.

PREPORUKE – GRAĐANA/KI

Anketirani-e građani/ke su odvojili svoje vrijeme i dali svoj doprinos i ponudili nekoliko ideja za rješenje uzurpacije javnog prostora sa fokusom na trotoar. Ovo su njihove preporuke:

- *Osnovati udruženje građana koje bi se borilo za zaštitu osnovnih ljudskih vrijednosti.*

- *Ulcinju je potrebno jedna odlučna osoba kao dati primjeri: predsednik Albanije Edi Rama koji je uveo red u Tirani i čitavoj Albaniji (npr. da od 00:00h rigirozno nema nikakve muzike , apsolutno čistoću). Takodje u Ulcinju treba uvesti drastične kazne kao što su napravili u ostrvu Hvar, red u oblačenju tako striktno zabraniti hodanje sa kupačim i ulazak u prehrambenim radnjama ili restoranima!*

- *Sankcije i oštre kazne za sve vrste uzurpacije*

- *Akcija oslobođenja svih trotoara od uzurpacija od strane nadležnih institucija (Ukloniti sve terase, tende, reklame, panoe, šankove...)*

- *Renoviranje postojećih trotoara i izgradnja na mjestima gde ih nema.*

- *Grad treba da investira u saobraćajnu infrastrukturu duž glavnih bulevara. Primjer: Da se parking napravi na ulazu Ulcinja, i uključivanje besplatnog prevoza (električni) od centra grada do male plaže.*

- *Spreječavanje neplanske gradnje, izgradnja trotoara na mjestima gdje je to još uvijek moguće*

²³ <http://www.ul-gov.me/Aktuelnosti/6019/Studija-javnog-prevoza-u-Ulcinju.shtml>

PREPORUKE

Na temelju istraživanja i saznanja, preporučuje se implementacija politika koje će ciljati na smanjenje uzurpacije i unaprjeđenje pristupačnosti javnih prostora odvajanjem na kratkoročne, srednjoročne ili dugoročne politike, dok politika *ne činiti ništa* se ne preporučuje zbog ovdje već negativnog uticaja kojem je doprinijela.

Predložene **preporuke pružaju korisne smjernice** donosiocima i sprovodiocima politika na lokalnom nivou:

- Lokalnoj samoupravi (Sekretarijatu za prostorno planiranje i održivi razvoj, Sekretarijatu za komunalne i stambene djelatnosti, Sekretarijatu za investicije, Komunalnoj policiji)
- gradskim preduzećima koja su pod ingerencijom Opštine Ulcinj, kao što su d.o.o. „Komunalne djelatnosti“.
- Mjesnim zajednicama

Osim toga, relevantne su i za druge aktere, uključujući

- Ministarstvo prostornog planiranja urbanizma i državne imovine,
  - JP Morsko dobro,
  - Političke stranke,
  - Odbornike i
  - Nevladine organizacije.
- Smatramo da su ove preporuke takođe relevantne za ostale društvene učesnike, uključujući

- obrazovne institucije,
- medije sa ključnom ulogom u informisanju građana/ki, kao i same
- građane/ke koji su pozvani biti informisani i proaktivni u sudjelovanju u oblikovanju politika javnog dobra.

Opšte preporuke

1. Edukacija i intenzivna kampanja o očuvanju javnog prostora

2. Konkretne mjere za uređenje i revitalizaciju javnih prostora uz poštovanje

urbanističkih standarda – pristupačnost – bezbjednost – sigurnost – društvene zelene površine – socijalizacija.

3. Implementacija sistema nadzora – kaznena politika za uzurpatore. Kažnjavanje nelegalne gradnje može biti početak borbe protiv korupcije i kriminala u građevinarstvu.

4. “Vizualno” postavljanje propisa pored svih lokala i lokacija sa kontaktima za prijavljivanje.

5. Parking ograničiti na max. 30min u jezgro grada.

6. Blagovremena informisanost i transparentnost u donošenju odluka i intenzivna saradnja sa građanima/kama.

7. Plan privremenih objekata treba da služi uređenju urbanih sredina i ne smije da služi za prisvajanje javnog prostora u korist uzurpatora.

8. Izrada strategije “javni prevoz” prilagođena morfologiji terena – u zonama, i tako podsticati upotrebu privatnog (ličnog) ličnog prevoza.

9. Park & Ride (sistem outsourcing van gradski parking prostor) -> prevoz sa linijama javnog gradskog prevoza (za naselja Nova Mahala, Meterizi, Pinješ, Liman) u taktu od 15min!

10. Javne garaže većeg gabarita koje se nalaze nedaleko od centra grada -> linijski prevoz javnog gradskog prevoza za strogi Centar grada (Čaršija, Ul. Ali Riza Ulqinaku prema Pristanu) sa ciljem rasterećenje gradskog jezgra (primjer grad Piran, Slovenija) i dobijanje pješačkog bezbjednog prostora.

11. Pokrenuti izradu plana i strategije za „Centar bez automobila - Pješačke zone“.

Od analize problema preporučujemo implementaciju svih izabranih preporuka.

Kratkoročne preporuke

Ove preporuke su namjenjene:

Lokalnoj samoupravi i njenim službama, mjesnim zajednicama, obrazovnim ustanovama, nevladinom sektoru i građanima/kama

Edukacija i podizanje svijesti: - Prvobitno je edukacija službenika i zakonodavaca o važnosti očuvanja javnih prostora i opšteg dobra, njihovu službenu odgovornost i obavezu koju imaju prema građanima/građankama, budućih generacija i ovog značajnog elementa - zemlje i posljedicama uzurpacije koje slijede. Istovremeno intenziviranje programa edukacije i podizanja svijesti građana, NVO sektora. Uključivanje obrazovnih modula u školskim kurikulumima za podizanje svijesti i medije u širenje informacija o problemima uzurpacije i privatizacije. Sve to kroz razvijanje kampanje, treninge, sastanke, info brošure itd.

Građanski aktivizam i saradnja sa zajednicom

= činjenica da veliki broj građana/ki prepoznaje problem i izražava zabrinutost, predstavlja priliku za mobilizaciju zajednice i zajedničko djelovanje ka rješenju problema. „Vizualno“ postavljanje propisa pored svih lokala i lokacija sa kontaktima za prijavljivanje.

Unaprijeđenje i implementaciji zakona –

Osiguranje dovoljnog ljudskih i finansijskih kapaciteta za praćanje, istraživanje i sankcionisanje slučajeva uzurpacije. Iniciranje dijaloga i jačanje saradnje između pravosudnih organa, policije i drugih nadležnih institucija kako bi se poboljšala implementacija zakona, i osoblje koja će raditi na terenu bude osigurano od strane institucija.

Srednjoročne preporuke

Ove preporuke su namjenjene:

Lokalnoj samoupravi i njenim službama, mjesnim zajednicama, Ministarstvo prostornog planiranja urbanizma i državne imovine, JP Morsko dobro, političkim strankama, Odbornicima lokalnog parlamenta i nevladinim organizacijama i građanima/kama.

Revizija i jačanje zakonodavnog okvira na odluke lokalne samouprave:

- Revizija trenutnog zakonodavstva je neophodna kako bi se ojačale pravne odredbe protiv uzurpacije i privatizacije ključnih javnih prostora i opšteg dobra. Planiranje privremenih objekata treba imati za cilj poboljšanje uređenosti urbanog ambijenta, a nikako ne bi smjelo poslužiti kao sredstvo za nezakonito prisvajanje javnih prostora u korist uzurpatora.

Preporučujemo unaprijeđenje zakona putem uvođenja novih odredbi i ažuriranje postojećih, kako bi se efikasnije odgovorilo na savremene prijetnje. Dodatno, predložimo postavljanje strožih kontrola i mjera sankcija koje jasno definišu i kažnjavaju uzurpaciju i privatizaciju javnog dobra, te sprječavanje neplanske gradnje. Ovim koracima osigurava se zaštita javnih prostora i očuvanje opšteg dobra, čime se poboljšava kvalitet urbanog života za zajednicu.

Formiranje specijalizovanih timova:

- Formiranje specijalizovanih timova unutar relevantnih institucija, kao što su Agencija za izgradnju, Sekretarijat za komunalne djelatnosti, Komunalna policija u saradnji sa državnim organima zaduženi za nadzor i sprječavanje uzurpacije, igra ključnu ulogu u očuvanju uređenosti urbanog prostora. Ovi timovi će biti opremljeni svim potrebnim resursima kako bi efikasno pratili i suzbijali nelegalne aktivnosti, dok istovremeno promovišu održivu urbanu ekologiju.

Preporučujemo stalno usavršavanje znanja i sposobnosti ovih timova kroz razmjenu najboljih praksi i iskustava iz različitih regija u vezi sa

upravljanjem javnim prostorom. Nadalje, preporučuje se implementacija sistema nadzora i kontrole unutar timova kako bi se spriječile zloupotrebe i koruptivne radnje unutar sistema. Ova inicijativa je od suštinske važnosti kako bi se osigurao integritet i efikasnost u upravljanju urbanim prostorom, čime se direktno doprinosi dobrobiti zajednice.

Monitoring i izvještavanje: - Formirani tim će implementirati sistem monitoringa koji će pratiti promjene u korišćenju javnih prostora, obezbjeđujući redovno izvještavanje o stanju javnih površina i ekološki i kulturološki ključnih područja. Periodično objavljivanje izvještaja o sprovođenju politike i postignutim rezultatima će pružiti značajan doprinos državi u okviru izvještavanja za **Poglavlje 27.** Rezultati prikupljeni monitoringom od suštinskog su značaja za donošenje odluka i pružanje preporuka u vezi sa sanacijom postojećih trotoara, kao i izgradnjom novih trotoara na lokacijama gdje su neophodni, ali trenutno nedostaju.

Zaštita i promocija ključnih ekološki i kulturološki vrijednih područja: - Identifikacija i zaštita ključnih ekološki i kulturološki vrijednih područja od uzurpacije i nelegalne privatizacije predstavljaju prioritetne zadatke. Potrebno je uspostaviti program za obnovu ekosistema i kulturnog dobra na devastiranim prostorima i sprovesti proaktivno upravljanje prirodnim i kulturnim resursima. Kroz saradnju sa sektorom nevladinih organizacija i aktivnim građanima/kama, treba promovisati ekološki održive prakse kako bi se postigla dugoročna ravnoteža između ljudskih aktivnosti i očuvanja biodiverziteta.

Dugoročne preporuke

Ove preporuke su namjenjene:
 Lokalnoj samoupravi i njenim službama,
 Ministarstvo prostornog planiranja urbanizma i državne imovine, JP Morsko dobro, političkim strankama, odbornicima lokalnog parlamenta i nevladinim organizacijama i građanima/kama.

Kontinuirana istraživanja i inovacije:
 Implementacija inovacija u Ulcinju koje podržavaju održivo upravljanje resursima ima za cilj podsticanje najefikasnijeg korišćenja javnog prostora i inovacija u sistemu parkiranja.²⁴ Inicijalna strategija uključuje istraživanje javnog prevoza,²⁵ dok se kao sledeći korak preporučuje izrada **Park & Ride** sistema (outsourcing van gradske parking infrastrukture) povezan sa javnim gradskim prevozom. Ovaj sistem može se namjeniti za naselja koja su već sada jako „uska“ i prenatrpana kao što su to: Nova Mahala, Meterizi, Pinješ, Liman. Frekvencija od P&R stanice do dotičnih naselja treba da bude u taktu od 15 minuta. Ova preporuka zahtjeva investicije u saobraćajnu infrastrukturu i izgradnju parking prostora izvan centralnog djela grada kao i implementaciju u prostorno planiranje. Investicije se trebaju sprovesti u saradnji između Opštine Ulcinj i državnim organima koji su tematski povezane.

Ovaj model je uspješno primenjen u evropskim gradovima. Dodatno, implementacija pametnih rješenja za parking, u okviru koncepta pametnog grada - „Smart city“²⁶, postaje od suštinskog značaja.

²⁴ <https://www.europeanparking.eu/en/magazine/>

²⁵ <http://www.ul-gov.me/Aktuelnosti/6019/Studija-javnog-prevoza-u-Ulcinju.shtml>

²⁶ Strateški plan razvoja opštine Ulcinj 2022-2028

Jačanje mehanizama implementaciju zakona:

Nadzor i zaštita javnog dobra zahtijevaju nužne promjene u prostornim planovima, kaznenim odredbama te jasnim komunikacijama od strane nadležnih organa. U slučaju nelegalnih objekata koji uzurpiraju javni prostor, treba primijeniti odgovarajuće sankcije i sprovesti njihovo uklanjanje, što će biti dokumentovano u izvještaju. S ciljem dodatnog odvratanja od nezakonitih radnji, predlažemo razmotrenje uvođenja petostrukih poreza u specifičnim situacijama. Važno je naglasiti da ova aktivnost treba biti posebno istaknuta i priznata zbog njenog značaja već u početnoj fazi kampanje.

ZAKLJUČAK

Kroz ovaj policy paper, želimo istaknuti ozbiljne izazove povezane sa prisvajanjem javnih prostora i privatizacijom opšteg dobra te njihov negativan utjecaj na sigurnost građana i građanki našeg grada -Ulcinja. Dokument naglašava hitnu potrebu za intervencijom na zakonodavnom i prostorno planskom nivou, povećanje transparentnosti te potrebu aktivnog uključivanja građana/ki i suzbijanja korupcije kako bismo sačuvali javne prostore, očuvali ekološki i kulturološki diverzitet i unaprijedili kvalitet života stanovnika opštine Ulcinj.

Javni prostor igra ključnu ulogu u očuvanju demokratije i demokratizacije društva te predstavlja temeljnu platformu za slobodnu razmjenu ideja i mišljenja. Stoga, postojanje ovih prostora igra ključnu ulogu u podržavanju demokratskih vrijednosti, dok nedostatak istih stvara napetosti između interesa privatnih kompanija i potreba građana/ki, čime se stvara zarobljeno i nezdravo društvo.

Dokument ukazuje da građani/ke koji su popunili anketu često ne znaju kome se obratiti, stoga je potrebno edukovati građane/ke Ulcinja o postupcima i mjestima za prijavljivanje uzurpacija te drugih problema s kojima se

zajednica suočava. Ovdje je jačanje uloge i vidljivosti mjesnih zajednica ključna.

Na temelju analize opcija politike i preporuka građana/ki i stručnjaka, zaključujemo da "ne činiti ništa" može pogoršati probleme uzurpacije javnih prostora, te preporučujemo implementaciju kombinacije kratkoročnih, srednjoročnih i dugoročnih politika. Ključne mjere uključuju jačanje zakonodavnog okvira, izmjene planske dokumentacije, formiranje specijalizovanih timova, intenzivnu edukaciju i saradnju sa zajednicom. Takođe, preporučujemo konkretne akcije poput uklanjanja nelegalnih objekata, sanacija i izgradnje novih trotoara te generalno unaprijeđenje infrastrukture. Važno je kontinuirano praćenje i izvještavanje o implementaciji politika radi postizanja dugoročne održivosti i zaštite javnih prostora, za dobrobit i kvalitetan život stanovnika.

Uz dugoročnu politiku predstavljamo uspješno i održivo rješenje korišćenja javnog prostora, smanjenje zagađenja vazduha i buke, smanjenje nepotrebnih gužvi i zagušenja u saobraćaju.

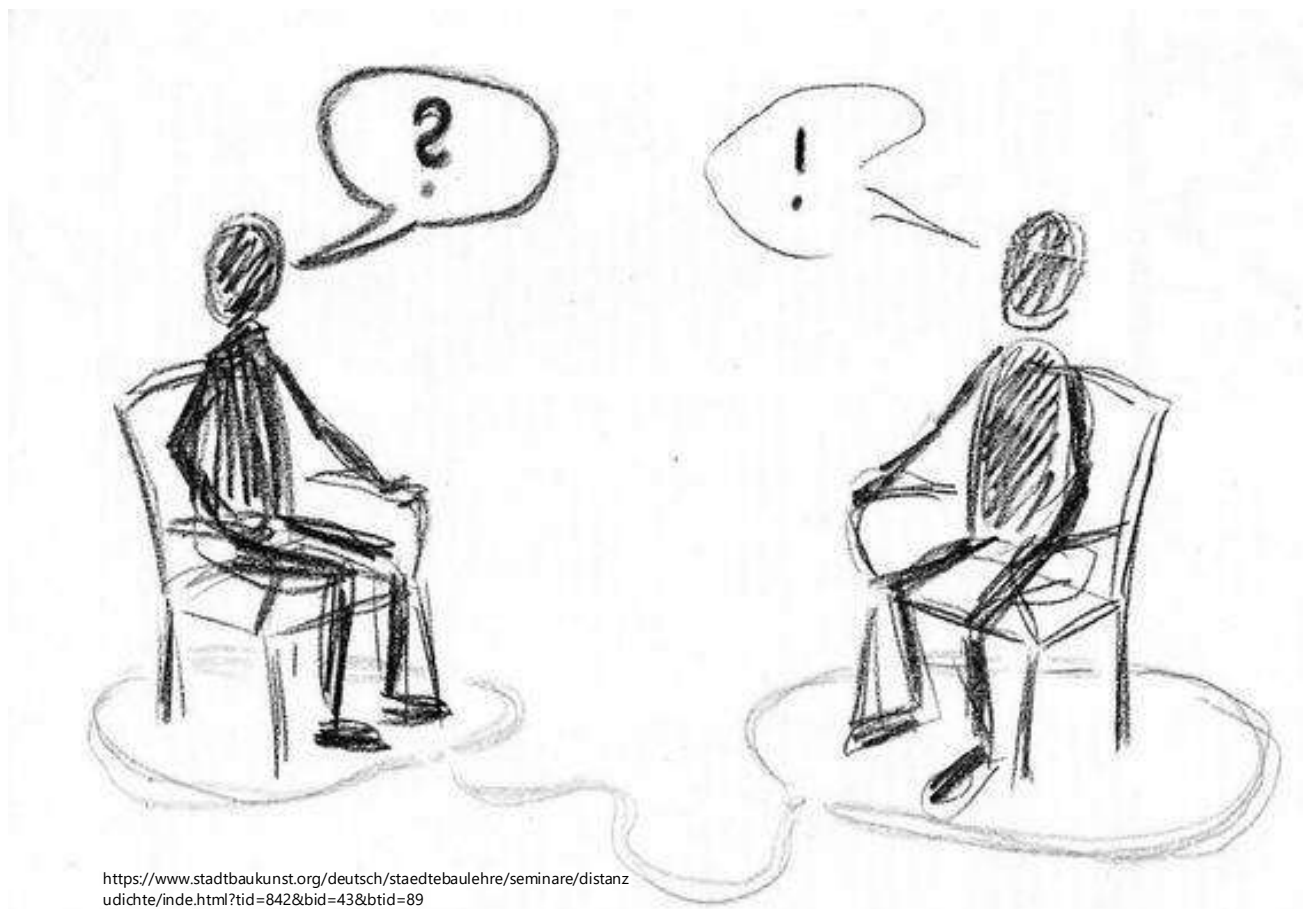
Ovaj policy paper zaključuje jasnim smjernicama za poboljšanje kvaliteta života u opštini Ulcinj, ističući važnost inkluzivnosti, saradnje i očuvanja javnih prostora kako bi se unaprijedila dobrobit svih građana i građanki.

BIBLIOGRAFIJA

1. EPA-European parking association; *Parking trend international magazine* (2022)
<https://www.europeanparking.eu/en/magazine/>
2. Jacobs Jane; "The Uses of Sidewalks: Safety" (1961);
https://www.miguelangelmartinez.net/IMG/pdf/1961_Jacobs_TheUsesofSidewalksby_excerpt.pdf
3. Mans; *Zakon usvojen bez javne rasprave*; (2008);
<https://www.mans.co.me/zakon-usvojen-bez-javne-rasprave/?fbclid=IwAR2E75QXSb42Fqe4ybE3vP2Sa4GFW6mFeKJpmZ0H-iQiDyC9LkOQ5dKmC44>
4. Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma; *Prostorni plan Crne Gore do 2040. godine, I faza, Analiza postojećeg stanja, organizacija, uređenje i korišćenje prostora*; (2022);
<file:///C:/Users/User/Downloads/prethodno-ucesce-javnosti-na-koncept-prostornog-plana-crna-gore-analiza-postojeceg-stanja-organizacije-uredjenja-i-koriscenja-prostora.pdf>
5. Ministarstvo održivog razvoja i turizma; *Izveštaj o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu za prostorno-urbanistički plan opštine Ulcinj* (2020);
<https://epa.org.me/wp-content/uploads/2020/09/SPU-PUP-OPSTINE-ULCINJ.pdf>
6. Ministarstvo održivog razvoja i turizma; *Prostorno-urbanistički plan opštine Ulcinj 2020* (2013)
[file:///C:/Users/User/Downloads/Prostorno+urbanistic+ki+plan+opstine+Ulcinj+NACRT%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Prostorno+urbanistic+ki+plan+opstine+Ulcinj+NACRT%20(1).pdf)
7. Ministarstvo prostornog planiranja, urbanizma i državne imovine; *Zakon o planiranju prostora i izgradnji objekata („Službeni list CG”, broj 064/17 od 06.10.2017, 044/18 od 06.07.2018, 063/18 od 28.09.2018, 011/19 od 19.02.2019, 082/20 od 06.08.2020)*; (2020);
<https://www.gov.me/dokumenta/1603a1b7-1090-4e00-b7fd-e5e97607f030>
8. Ministarstvo održivog razvoja i turizma; *Prostorno urbanistički plan opštine Ulcinj, bez gradnje na Solani i Valdanosu*; (2009);
<https://www.gov.me/clanak/169468--usvojen-prostorno-urbanistic-ki-plan-opstine-ulcinj-bez-gradnje-na-solani-i-valdanosu>
9. NVO „Ul info” i MoGUL; „Ulcinj protiv korupcije”; (2018); <https://mne.ul-info.com/ulcinj-protiv-korupcije-kljucna-rijec-nepovjerenje/>
10. OEBS – Organizacija za Evropsku bezbednost i saradnju; *Najuspješniji postupci za borbu protiv korupcije* (2004);
<https://www.osce.org/sr/secretariat/13739>
11. Opština Ulcinj; *Studija javnog prevoza u ulcinju*; (2023); <http://www.ul-gov.me/Aktuelnosti/6019/Studija-javnog-prevoza-u-Ulcinju.shtml>
12. Opština Ulcinj; *Strateški plan razvoja opštine Ulcinj 2022-2028*; (2021); http://www.ul-gov.me/upload/document/strateski_2022-2028plan_razvoja_opstine_ulcinj_-20.pdf
13. Opština Ulcinj Sekretarijat za finansije i budžet; *Odluka o Budžetu Opštine Ulcinj za 2023. Godinu*; (2022); http://www.ul-gov.me/upload/document/odluka_o_budzetu_optine_ulcinj_za_2023_god_.pdf
14. Portal analitika; *Nelegalno izgrađena 64 objekta, većina prodana*; (2023);
<https://www.portalanalitika.me/clanak/nelegalno-izgradena-64-objekta-vecina-prodata>
15. Smith Neil & Low Setha; *The Politics of Public Space*; (2006);
file:///C:/Users/User/Downloads/9780203390306_previewpdf.pdf
16. UN Habitat; *Public space Module 6* ; (2018);
https://unhabitat.org/sites/default/files/2019/02/Indikator-11.7.1-Training-Module_Public-spaces_Jan_2019.pdf
17. Uprava za statistiku – Monstat; *Popisom stanovništva* (2003)
<https://www.monstat.org/userfiles/file/popis03/saopst enje44.pdf>
18. Uprava za statistiku – Monstat; *Popisom stanovništva* (2011)
[https://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopst enje/saopst enje\(1\).pdf](https://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopst enje/saopst enje(1).pdf)
19. Uprava policije - Sektor za finansijsko-obavještajne poslove; *Nacionalna procjena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma sa akcionim planom*; (2021)
<https://www.gov.me/dokumenta/9d90a40d-cca4-4496-b4f9-4aebd5044ad9>
20. *Vijesti*; *Opština Ulcinj prodaje imovinu na Pristanu*; (2020);
<https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/418915/opstina-ulcinj-prodaje-imovinu-na-pristanu>
21. *Vijesti*; *I pored protesta građana i NVO sektora: Opština Ulcinj prodala šumu Vladi*; (2019);
<https://www.vijesti.me/tv/emisije/412337/i-pored-protesta-gradana-i-nvo-sektora-opstina-ulcinj-prodala-sumu-vladi>

Autorke dokumenta:

Zenepa Lika, Elodi Jakupi / Društvo Dr Martin
Schneider Jacoby Association - MSJA

Zahvaljujemo se građanima/-kama Ulcinja na učešću. Njihovim odgovorima su doprinijeli izradi ovog dokumenta!

Ulcinj, novembar 2023.